

BESEDA

HUMOR A SPORT – *aneb jak to viděli židovští autoři Karel Poláček a Ota Pavel*

1. přivítání účastníků besedy v knihovně

2. úvod do tématu :

I když dnes je doba, kdy mládež i starší čtenáři čtou spíše knihy současných autorů a mezi nejoblíbenější žánry patří knihy žánru fantazy, thrillery a romantické příběhy, je dobré seznámit se i s díly spisovatelů, kteří žili a psali ve století minulém. Ve dvacátém století tvořili, i když každý v jiné generaci, dva autoři židovské národnosti. Ale židovstvím se ve svém díle příliš nezabývali. Byli to **Karel Poláček** – humorista a satirik s osobitým způsobem nakládání s jazykem a **Ota Pavel** (o generaci mladší) sportovní novinář, který psal krásné poetické povídky o svém dětství a povídky ze světa sportu. Oba shodou okolností nemohli svůj život naplnit, protože zemřeli předčasně.

Karel Poláček

Nar. se 1892 v Rychnově nad Kněžnou, což je menší město v podhůří Orlických hor, v rodině malého židovského obchodníka. Jako dítě to s ním nevypadalo nic moc. Z rychnovského gymnázia byl vyloučen pro špatné chování a prospěch. Dostudoval tedy v Praze (kvintu opakoval). Začal pak studovat na UK právnickou fakultu, ale ani tady nedokončil. Trávil prý víc času v R.K. se studentským amatérs. loutkovým divadlem – psal jim libreta. Pak začala 1. světová válka (víte kdy?) a on se přihlásil do školy pro poddůstojníky – neuspěl a nastoupil na frontu jako řadový voják . Později o tom nerad mluvil. *„třikrát jsem navštívil ruskou frontu. Jednou jsem válčil. Na konci války jsem vpadl do Srbska. V zajetí jsem pobyl půl hodiny, až mě*

nazpět vysvobodili rakouští vojáci. V Srbsku jsem byl dva měsíce. Tam jsem dělal na pobořeném mostě a pak jsem nosil ve mlýně pytle mouky.“ Tak shrnul svou účast ve válce.

Po návratu z války už se do školy nevrátil. Nastoupil jako úředník do firmy Vývozní a dovozní komise (pozdější Podnik zahr. Obchodu). V té době poprvé napsal povídku *Kolotoč*, která vyšla tiskem - v časopisu Tribuna. Dostal první honorář za lit. dílo a taky vyhazov z práce. V povídce se totiž vtipně strefuje do úřednické byrokracie a zřejmě někteří z jeho nadřízených to vzali osobně. Pak začala jeho literární dráha. Přátelil se s Čapky (víte, o kom hovořím?) a psal do jejich časopisu Nebojsa. Zpočátku se v povídkách snažil jen pobavit čtenáře, později se soustředil na kritiku společenských nešvarů. Vysmíval se hlavně z malého českého človíčka – z omezeného maloměšťáka. Pracoval jako fejetonista a soudničkář v Lidových novinách. Soudničky mu vyšly i knižně. (Co to je soudnička?) Ve 20. a třicátých letech napsal svá nejlepší díla. Řadu povídkových knížek a také romány. Např. *Dům na předměstí*, kde popisuje, jak vlastnictví majetku změní charakter člověka. Nejrozsáhlejším dílem jeho je pentalogie (!) - *Okresní město, Hrdinové táhnou do boje, Podzemní město a Vyprodáno*. Líčí zapadlé městečko před 1. světovou válkou, během ní a po ní. Poslední díl, jehož rukopis dopsal a už nestačil vydat, se ztratil. V letech 1931-33 působil jako dramaturg a scénárista u film. společnosti AB. Napsal scénáře ke známým českým filmům *Muži v ofsajdu, Načeradec král kibiců, Ferdyš Pištora, Dům na předměstí, U nás v Kocourkově a Včera neděle byla*, v nich hráli vážení a slavní herci té doby (Hugo Haas, Eman Fiala, ...). I dnes někdy tyto filmy uvádí některý z programů TV.

Co se týká osobního života: K. Poláček byl člověk nepraktický, klidný, neprůbojný a městský. Nerad chodil do přírody a neměl rád sport. Říkával žertem , že „Žid patří do kavárny“. Rád četl a chodil na výstavy. Koncem 30. let začala pro spisovatele špatná léta. Rozešel se se svou první ženou, s níž měl dceru, nastupují u nás k moci fašisté a židé jsou pronásledováni. V té době malíř Jan Rada pod svým jménem vydal ještě jeho humoristický román *Hostinec U kamenného stolu*.

Pak ale K. Poláček už nesměl psát ani do novin a časopisů. Zaměstnala ho Rada židovských starších. Objížděl různé židovské komunity a sepisoval knihovní fondy jejich náboženských obcí.

Přátelé ho přemlouvali, aby odjel z republiky. On ale poslal do Anglie pouze svou dceru. Zamiloval se v té době do pražské právničky Dory Vaňákové. Navzdory kruté době, navzdory žluté hvězdě žil tehdy své šťastné dny až do 5. července 1943. (Proč myslíte, že zrovna tento termín zmiňuji?) Tehdy odjel s transportem do Terezína do židovského ghetta. Co ho tam asi čekalo, už tušíte. Ale ještě než odjel, psal si deník, kde popisoval své zážitky a pocity, který vyšel po válce s názvem *Se žlutou hvězdou*. A taky v té době napsal své nejznámější dílo určené spíše mládeži, ale oblíbené i u dospělých *Bylo nás pět*. Zde se vrací do svých šťastnějších let - do dětství. Použil zvláštní způsob psaní: příběh vypráví v „ich“ formě hlavní postava Pěťa Bajza a jazyk vyprávění je takový skoro jako školákovo slohové cvičení. Humor vzbuzují už zvláštní rádooby spisovné výrazy a formulace.(Příklady) Vrcholí zde jeho ovládnutí funkčnosti jazyka, jímž dosahoval komických efektů. V příběhu sledujeme příhody party kluků za 1. republiky na malém městě. (*Ukázka – mag. kazeta: BYLO NÁS PĚT – čte FR. Filipovský*)

S nástupem do Terezína začíná jeho poslední životní etapa. A velmi krátká. V říjnu 1944 byl odjel s transportem do Osvětimi. Původně se říkalo, že hned v říjnu také zemřel. Našli se ale svědkové, kteří potvrdili, že žil ještě v lednu 1945. Zemřel buď při „pochodu smrti“, který byl vypraven z tábora 19. ledna 1945 nebo až v únoru v táboře Dora u Buchenwaldu.

Patřil ke spisovatelům, kteří vstoupili do literatury zadními vrátky žurnalistiky a práce novináře ovlivnila i jeho první literární pokusy. Jeho tvorba: - povídky, fejetony, soudničky, sloupky a humoresky – to jsou typicky žurnalistické útvary. Až později si troufl na romány, libreta a scénáře. Úžasná různorodost a píle.

A všude dominuje H U M O R.

Jinou osobností v českém literárním světě, která stojí za zmínku je autor o generaci mladší:

[Ota PAVEL](#)

vl. Jménem Otto Popper

S Poláčkem měli společné povolání žurnalisty, ale z jejich prací je vidět, že na svět měli každý trochu jiný pohled a názor. A také způsob psaní a je u každého jiný. Zatímco K. Poláček byl humorista a satirik, díla O. Pavla jsou výjimečná svou poetičností a citovostí. I když humor v nich taky mnohdy nechybí. I jejich život a povaha se lišily. O. Pavel se narodil 2.7. 1930 v Praze, ale část dětství prožil v Buštěhradě na Kladensku. Otec byl snílek a hazardér, ale i schopný obchodní cestující. Byl žid, jeho matka byla křesťanka. O. Pavel miloval sport a přírodu na rozdíl od Poláčka. Příroda – Buštěhrad – rybaření (měli i svůj rybník), sport – hokej. Jeho život a možná i nemoc, která omezila jeho délku, ovlivnila také 2. světová válka. Jeho otec a dva starší bratři (Hugo a Jiří) byli v koncentračních táborech. Naštěstí se vrátili všichni živí. On pracoval jako havíř na Kladensku. Po válce vystudoval Obchodní a jazykovou školu v Praze, stal se sportovním redaktorem v rozhlase a později pracoval v časopise Stadion (znáte?) a Čs. Voják. Chtěl vystudovat žurnalistiku na vysoké škole, to se mu však nespěnilo. Nemohl tušit, že časem budou na fakultě žurnalistiky studenti zkoušeni z *jeho* díla. Ženu si našel v redakci – jmenovala se Věra. Byla o něco starší než on a měla už dva syny. S O. Pavlem měli ještě jednoho. Je také spisovatel, ale bohužel „podědil“ maniodepresivní psychózu po otci. Ota Pavel totiž - a shodou okolností na zimních Olympijských hrách v Innsbrucku v Rakousku - při své cestě za reportážemi onemocněl. Dostal první manický záchvat . Dovezli ho zpět do Československa sanitkou celého zmateného a zahanbeného. (Co to je maniodepresivní psychóza víte?) Celý zbytek života a jeho tvorbu už ovlivnila tato nemoc. Usilovně psal ve chvílích, kdy byl v pořádku, aby nahradil chvíle, kdy byl duševně mimo. Jeho žena byla jeho přepisovatelkou a první kritičkou. Při jednom záchvatu jeho nemoci v březnu 1973 srdíčko nevydrželo nápor choroby a Ota Pavel ve 43 letech zemřel. Dílo tohoto spisovatele se dělí na dvě tématicky odlišné skupiny:

1. povídky o sportu a o sportovcích jeho současnosti:

DUKLA MEZI MRAKODRAPY 1964

- o úspěchu fotbalového mužstva pražské Dukly v USA, prožil s nimi půl roku

PLNÁ BEDNA ŠAMPAŇSKÉHO 1967

- prosté, věcné příběhy o sportovních výkonech

POHÁR OD PÁNA BOHA 1971

- beletristicky zpracované sportovní reportáže

SYN CELEROVÉHO KRÁLE 1972

- volné pokračování příběhů Plné bedny šampaňského

POHÁDKA O RAŠKOVI 1974

- řadí se k dvěma předešlým, vyšla posmrtně

Měl rád velmi Zátopka. V několika povídkách o něm píše.

2. poetické autobiografické povídky o jeho rodině

Ve zdánlivě prostých příbězích, plných nostalgického humoru a poezie vypověděl o smyslu a krásách života a vytvořil obraz prostředí a doby.

Sem patří : *SMRT KRÁSNÝCH SRNCŮ 1971*

JAK JSEM POTKAL RYBY 1974

ZLATÍ ÚHOŘI (posmrtný výbor) 1980

V povídkách nacházíme úžasnou prostotu a čistotu jazyka, citlivé zachycení prostředí a postav a také dobové atmosféry. V tom připomíná Poláčka. Hlavní postavou bývá jeho tatínek snílek, fanfarón a potřeštěnec, který se ale o svou rodinu ve chvílích nouze vždy postará. (*Ukázka – kazeta: VELIKÝ VODNÍ TULÁK, 1. povídka „Můj první prut“*)

Byl celý život vášnivý rybář, on i jeho bratři Hugo a Jiří.

Jan Werich (známá česká osobnost minulého století - herec, humorista a spisovatel) v knize Rozhovory s J. Werichem o Pavlovi říká: viz ukázka str. 36

„Napsal jsem jednu povídku. O chlapovi, který loví hlavatku... To vyličení lovu není špatné, ale povídka za moc nestojí. O rybách se píše těžko, i když hodně. Většinou špatně. Hemingway o nich psal dobře, on vůbec uměl psát o lovu... Ale víte, kdo psal nádherně o rybách?“

„Vím,“ řekl jsem “ Ota Pavel.“

Tolik o dvou našich výborných spisovatelích minulého století.

A já si v koutku duše přeji, aby i mezi vámi byl nějaký takový budoucí pan spisovatel.

Prameny:

Čeští spisovatelé 20. století

Slovník českých spisovatelů

Janoušek, Jiří: Rozhovory s Janem Werichem

Peterová, Zuzana: Spanilé jízdy aneb náš bratr Ota Pavel

Peterová, Zuzana: Jak jsme se zbláznili můj táta Ota Pavel a já

Internet

+ kartotéka časopiseckých článků o významných osobnostech

Zpracovala :

Věra Warzelová